

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен "доктор" по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност Икономика и управление

Автор на дисертационния труд: Гъйно Соко Шкрийель, задочен докторант към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „Фискалното въздействие на митническите процедури в търговията с аграрни продукти“

Рецензент: доц.д-р Тони Богданова Михова, Технически университет – София, филиал Пловдив, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност Икономика и управление, определена за член на научното жури със заповед № РД-16-633/14.06. 2019 г. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Гъйно Соко Шкрийель е роден на 08.03. 1973 г. в гр. Скопие, Република Македония. Най-съществените етапи в образователното му развитие са:

- 1997-2002 – дипломиран мениджър по митнически и спедиторски услуги, Факултет по туризъм и хотелиерство, Охрид;
- 2009-2013 – магистър по митници и спедиция, Факултет по туризъм и хотелиерство, Охрид;
- 2018 - задочен докторант към катедра „Икономика“ на факултета по Икономика при Аграрен университет – гр. Пловдив.

Професионалният опит на кандидата е от работа в следните дружества на посочените позиции:

- „Интереуропа“ ООД, Скопие – диспонент, митнически декларатор;
- „Виктория Шпед“ ООД, Скопие – митнически декларатор, ръководител на митнически сектор, помощник генерален директор, генерален директор.

Кандидатът притежава лиценз за митническо представителство.

Прави впечатление изключителната фокусираност на образователното и професионално развитие на докторанта в областта на митници и спедиция, което е важна предпоставка за разработването на дисертационния труд, като логичен резултат от образователно-квалификационните степени и професионалния му опит.

2. Актуалност на проблема.

Митата и митническата политика са важен инструмент за укрепване на местното производство, икономиката и държавността по всяко време и във

- всички държави. В конкретния случай, актуалността на темата е обоснована от:
- необходимостта от промяна на митническата политика на разглежданите държави – Република Северна Македония, Република Косово и Република Черна гора, в аспект на оправдяване на митническите процедури, с оглед регулирането на вноса и износа и подобряване на общите икономически показатели. Крайната цел е създаване на условия за отварянето на икономиките на тези страни в съвременните условия на глобализация;
 - необходимостта от определяне на фискалното въздействие на митническите процедури с икономически ефекти върху търговията с аграрни продукти в изследваните държави.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Целта на дисертационния труд е да се обосноват възможностите за ефективно прилагане и контрол на митническите процедури в търговията с аграрни продукти в Косово, Македония и Черна гора с оглед икономическо въздействие в различни посоки.

За постигането на целта са поставени следните задачи:

- изясняване в теоретичен аспект на същността и съдържанието на понятието мит и ефектите, които се постигат чрез него;
- определяне на значението на митническата политика, като елемент на фискалната политика на всяка от разглежданите страни върху развитието на аграрния сектор;
- анализ на фискалната и митническа политика на Косово, Македония и Черна гора и оценка на въздействието им върху икономиките на трите страни;
- посочване на негативните тенденции в развитието на аграрния сектор в трите страни;
- предлагане на насоки за избягване на пропуски и злоупотреби при използването на митническите процедури;
- формулиране на концепция за подобряване на митническата политика в страните от Западните Балкани, с цел подобряване на икономическите показатели и преодоляване на негативните тенденции в развитието им.

Основната теза на дисертационния труд е, че прилагането на митнически процедури с икономически ефект при търговията с аграрни продукти е от изключително значение и тяхното използване е необходимо да се увеличи, при определени условия, в посока повишаване конкурентоспособността на компаниите.

Изследователската хипотеза е свързана с доказаване на необходимостта от регионално съвместно участие в крайния продукт на субекти от различни страни от аграрния сектор. По този начин, регионът няма да е износител само на пресни селскостопански продукти, но би имал възможности за производство на консервириани и крайни продукти, с повече компоненти и на по-висока цена, предназначена за реализация на по-големи пазари.

При разработката са използвани следните методи на изследване: историко-логически, индукция и дедукция, сравнителен анализ, наблюдение, сравнителен метод и статистически анализ, на базата на официално публикувана информация от Министерството на финансите, митническата администрация, статистическите институти, ЕВРОСТАТ, теоретико-стойностен анализ за разкриване на икономическата същност, качествените и количествени характеристики на предмета на научното изследване.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Докторантът използва за представяне на резултатите от изследването подходящ инструментариум, като те са онагледени в 18 таблици и 19 графики, което значително спомага за изясняване на тяхната същност. Таблиците и графиките са коректно направени, като за всяка от тях е посочен източника на информация.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Дисертационният труд е структуриран в съответствие с поставените изследователски задачи и е в обем от 205 страници. Съдържа въведение, три глави, заключение, библиография, списъци на използваните съкращения, таблиците и графиките.

Литературният обзор систематизира 187 източници, от които 9 са електронни източници. Докторантът е използвал теориите и научните постижения на множество автори в областта на икономиката, управлението и финансова политика. Прави впечатление, че в литературният обзор са включени редица анализи, становища и годишни доклади на Министерството на финансите в Република Македония, Република Косово и Република Черна гора, Митническата администрация в Македония, Статистическата администрация в Косово както и различни стандарти, закони, наредби, правилници и др. Разгледан е също и Договорът за създаване на Европейската общност, в частта, относяща се до митата и митническата политика на Европейския съюз.

Прегледът на литературните източници показва, че докторантът удачно е подбрал необходимата литература – съществено условие за успешно реализиране на изследователските цели.

Изразявам категорично мнение, че Гъйно Шкрайель е запознат с проблематиката на дисертационния труд и е наясно със съвременното ѝ състояние.

В увода е обоснована актуалността на изследвания проблем, определени са тезата, целта, задачите, предмета, обекта и методите на изследването.

Теоретичната част съдържа изясняване на същността на ключовото за изследването понятие мито, като са обяснени видовете мита, елементите, целите и ефектите на митото. Разгледана е също и митническата система и политика на Европейския съюз. Акцентът в тази глава е върху обосноваването на значението на митата в търговията с аграрни продукти, като докторантът разглежда митническия режим, протекционизма, либерализацията при търговията с аграрни продукти и посочва ролята на държавата при регулирането на търговията с посочените продукти. Докторантът има ясно изразена позиция, че държавата трябва да стимулира икономическото развитие, особено аграрния сектор, с цел създаване на условия за производство със съвременни технологии на изцяло завършен продукт, който да се реализира на световните пазари. Всичко това би създало предпоставки за икономически растеж и признание.

Втората глава съдържа концепцията на докторанта относно фискалната политика и икономическите ефекти в търговията с аграрни продукти. В нея авторът обосновава своята позиция за разглеждане на митата, в контекста на

общата фискална политика. Изяснява спецификата на митническите процедури с икономическо въздействие, изразяваща се в забавения ефект по отношение на пълното или частично плащане на митническото задължение. Посочени са и възможностите за облекчаване на митническите процедури с икономически ефект. Направен е задълбочен анализ на особеностите на фискалната и митническа политика в Косово, Македония и Черна гора, изразяващи се в следното:

- Република Северна Македония се отличава с по-продължителен опит във воденето на фискална и митническа политика от останалите две страни; има много преки чуждестранни инвестиции, производствени мощности и най-вече по-голям опит в митническите процедури и тяхното прилагане. В тази страна в продължение на десетилетия се използват митнически процедури с икономическо въздействие.

- В Косово няма създадени условия за въвеждането на митнически процедури с икономическо въздействие, но предвид това, че е страна с дългогодишни традиции в селското стопанство и сравнително евтина работна сила, има потенциал за развитие на производството и търговията с аграрни продукти чрез прилагането на посочените митнически процедури.

- В Черна гора, новият Митнически кодекс определя и другите фискални въздействия от използването на митнически процедури с икономическо въздействие. Предвижда се да се създадат митнически зони, да се управляват и да се извършват икономически дейности в тях, като свободните зони се регулират от специален закон.

В третата глава, докторантът прави сравнителен анализ на макроикономическите показатели на митническата и фискална политика в Република Косово, Република Македония и Република Черна гора в периода 2007 – 2013 година. На база на този анализ, авторът доказва своята основна хипотеза на изследването, а именно – необходимостта от регионално съвместно участие между трите страни във връзка с производството на многокомпонентни консервиани и крайни продукти, които да се реализират на по-големи пазари. По този начин ще се създаде марка, за която има исторически доказана основа в изследваните страни. Именно, за тази цел е необходимо да се създадат условия за насырчаване на митническите процедури с икономическо въздействие, така че различните продукти да не подлежат на плащане на вносни мита от една страна в друга, тъй като те са предназначени за преработка и участват като компоненти в крайния продукт. Авторът обосновава необходимостта от промяна на митническата политика в това направление, както и разбирането за защитната функция, тъй като тези крайни продукти не са предназначени за вътрешния пазар, а за реализация на външни големи пазари.

В тази глава, авторът изяснява пролемът, свързан с укриването на данъци, като акцентира на най-често срещаните в практиката измами – фиктивния износ на стоки и използването на фиктивни фирми. В тази връзка са направени предложения от докторанта за промени в законодателството, свързани със законовите разпоредби при регистриране на фирма, електронния мониторинг на движението на платежоспособността, както и процедурите за обявяване в

несъстоятелност и законови ограничения за регистрация на друго дружество. По този начин, авторът изразява позиция, че ще се преодолеят в значителна степен горепосочените негативни явления.

Заключението обобщава получените резултати от изследването на основните проблеми и възможностите за използването на митническите процедури с икономически ефекти в търговията с аграрни продукти. В него, авторът е систематизирал тринацет извода от проведеното изследване.

Оценявам високо аналитичните способности на докторанта, в резултат на което са формулирани логични и обосновани изводи, както и са дадени насоки за подобряване на митническата политика в страните от Западните Балкани, с цел подобряване на икономическите им показатели и ограничаване в голяма степен на отрицателните тенденции в тяхното развитие.

Получените резултати могат да се използват в митническата практика, както и за подобряване на нормативната база, уреждаща митническия режим с оглед повишаване неговата ефективност.

6. Приноси на дисертационния труд.

Приемам приложената справка на докторанта за приносите в дисертационния труд. От съществено значение за развитие на теорията, свързана с фискалната и митническа политика са следните **научни приноси**:

1. Обоснована е необходимостта от прилагането на митническите процедури с икономическо въздействие за устойчивото развитие на икономиката в изследваните страни.
2. Аргументирана е значимата роля на регионалното сътрудничество между страните от изследвания регион с цел създаването на крайни продукти, със собствена марка за реализация на големите пазари.
3. Доказана е незадължителната зависимост на икономическия растеж на страните от региона от увеличаване на фискалните приходи, в частност на митата.

Оценявам високо следните **научно-приложни приноси**:

1. Аргументирано е твърдението, че митническите процедури с икономическо въздействие са основен фактор за бъдещото развитие на производителите на аграрни продукти в региона, като е обоснована необходимостта от опростяване на тяхното прилагане в практическата им дейност в съчетание с адекватни мерки за противодействие на измамите.
2. Анализирани са механизмите за укриване на мита, ДДС и такси, на базата на което са формулирани насоки за контрол, с оглед преодоляването на пропуски и злоупотреби при използването на митническите процедури.

7. Критични бележки и въпроси.

Дисертационният труд е задълбочено изследване на фискалното въздействие на митническите процедури в търговията с аграрни продукти. Критичните ми бележки са свързани основно със стилови неточности и недостатъчно точна формулировка на някои изречения. В редки случаи, авторовите твърдения имат констативен характер, поради недостатъчно разяснение и аргументация.

Посочените критични бележки по никакъв начин, не намаляват научната

стойност на разработката.

Препоръките ми към докторанта са следните:

- да продължи в бъдещата изследователска дейност проучването на адекватните механизми, за осъществяване на практика създаването на регионалното сътрудничество между страните от изследвания регион, с цел създаването на крайни продукти, със собствена марка за реализация на големите пазари;
- да популяризира резултатите от изследването, с оглед оказване подкрепа за създаването и функционирането на ефективна национална консултативна система в селското стопанство в изследваните държави;
- да разработи статии с практико-приложен характер и висока степен на конкретика относно препоръките за повишаване ролята на митническите процедури в търговията с аграрни продукти, с цел защита на местното производство и подобряване фискалната функция на митниците в Македония, Косово и Черна гора.

8. Публикувани статии и цитирания.

Докторантът е представил справка и копие от пет публикации, от които две са самостоятелни разработки, а три са в съавторство. Два, от представените доклади са публикувани в международни списания в Будва, Черна гора и в Банско, България.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторанта, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди Гъйно Соко Шкрайель образователната и научна степен **“доктор”** по научната специалност Икономика и управление.

Дата: 15.07.2019 г.
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:
(доц.д-р Тони Михова)